

Rafał Malottki*

ORCID: 0009-0001-9754-5124

Uniwersytet Gdański

Kino według PiS-u. Film jako element polityki historycznej rządu Zjednoczonej Prawicy w latach 2015–2023

**Cinema According to Law and Justice. Film as an Element
of the Historical Policy of the United Right Government,
2015–2023**

Słowa kluczowe: film historyczny, polityka historyczna, Polska Fundacja Narodowa, Prawo i Sprawiedliwość, Raport Pileckiego, Witold Pilecki

Keywords: historical film, Law and Justice, Pilecki's Report, Polish National Foundation, politics of memory, Witold Pilecki

Streszczenie

Artykuł charakteryzuje instytucjonalny wymiar wykorzystania filmu historycznego do realizacji polityki historycznej rządu Zjednoczonej Prawicy w latach 2015–2023. Omawia cele i strategię MKiDN oraz sposób ich realizacji na przykładzie produkcji *Raportu Pileckiego* (2023). Wskazuje, że przemysł filmowy podporządkowano celom politycznym na skutek wytworzenia instrumentów stymulujących ich realizację przez podmioty prywatne i niepubliczne. Projekt oceniono jako częściowo udany: dystrybucja filmów historycznych sprzyjała pełnieniu funkcji edukacyjnej, choć nie udało się stworzyć filmu wyraziście wpisującego się w politykę historyczną ZP o zasięgu międzynarodowym.

* Rafał Daniel Malottki, lic.; student w Instytucie Badań nad Kulturą, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Gdański; e-mail: r.malottki.574@studms.ug.edu.pl.

Abstract

The article characterizes the institutional framework for using historical film to advance the politics of memory pursued by the United Right government between 2015 and 2023. It discusses the goals and strategy of the Ministry of Culture and National Heritage, as well as their implementation, illustrated by the production of *The Pilecki Report* (2023). It argues that the film industry was aligned with political objectives through the creation of instruments encouraging private and non-public entities to support their fulfilment. The project is assessed as only partially successful: although the distribution of historical films enabled them to perform an educational function, no movie offering a distinct embodiment of the United Right's politics of memory achieved global success.

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest scharakteryzowanie instytucjonalnego wymiaru wykorzystania filmu historycznego do realizacji polityki historycznej rządu Zjednoczonej Prawicy (dalej ZP) w latach 2015–2023. Refleksja obejmuje diagnozę strategii i celów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej MKiDN) w zakresie realizowania polityki historycznej poprzez film historyczny oraz analizę jej implementacji na przykładzie historii produkcji *Raportu Pileckiego* (reż. K. Łukaszewicz, udział większościowy, 2023). Aby ocenić, czy przemysł filmowy w badanym okresie został podporządkowany polityce historycznej ZP, odpowiem na pytania: jakie były cele polityki historycznej ZP wobec przemysłu filmowego i czy udało się je osiągnąć? Jakie instytucjonalne działania zainicjowały proces powstawania filmów historycznych zgodnych z polityką historyczną ZP? Czy wymowa filmów historycznych była zgodna z intencjami twórców, czy raczej wymuszona przez działania polityczne? Czy MKiDN przekroczył swoje kompetencje do osiągania celów politycznych ZP? Podstawowe źródła dla pracy stanowią materiały wyborcze PiS-u, akty normatywne, rządowe strategie, artykuły prasowe oraz wypowiedzi twórców i polityków zapośredniczone przez media. Przyjęta metoda badawcza zakłada diagnozę strategii MKiDN na podstawie wymienionych źródeł oraz analizę metod jej realizacji poprzez *case study* historii produkcji *Raportu Pileckiego*.

Filmoznawcy spierają się o definicje filmu historycznego¹. Na potrzeby pracy przyjmuję założenie, że polski film historyczny to taki, którego akcja dzieje się

¹ P. Witek, *Film historyczny jako „gatunek dwójakiego rodzaju”*. Kilka uwag metodologicznych o „(nie)użyteczności” teorii genologicznej, w: *refleksji o filmie historycznym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F – Historia” 2011, nr 67, s. 106–112.

przed powstaniem III RP, ponieważ tak rozumianą przeszłość obejmowała polityka historyczna ZP.

Politykę historyczną, za Rafałem Chwedorukiem, będę rozumieć jako politycznie motywowaną interpretację przeszłości, stanowiącą element politycznego działania państwa i innych podmiotów (tu: obozu ZP), mającego na celu zyskanie wpływu na pamięć społeczną². Termin narodził się w Niemczech u schyłku ósmej dekady XX w. (*Geschichtspolitik*) w sporze o mit założycielski RFN i stosunek do przeszłości Niemiec (*Historikerstreit*), a rozwinął się w dyskursie akademickim po 1989 r.³ W ciągu kolejnych dwóch dekad polityka historyczna, rozumiana jako działania polityczne dotyczące przeszłości, została zaadaptowana przez inne państwa europejskie⁴.

W Polsce polityka historyczna jako nazwany w ten sposób element działania politycznego pojawiła się po raz pierwszy w kampanii Prawa i Sprawiedliwości (dalej PiS) już w 2005 r.⁵ Działania polityczne wobec przeszłości podejmowały wcześniej (nie nazywając tych działań polityką historyczną) i równoległe również inne środowiska – Lech M. Nijakowski w 2008 r. zaproponował rodzaje polityki historycznej obecnej w Polsce: konserwatywną (prawicową), rewizjonistyczno-krytyczną (lewicową) i liberalno-konserwatywną⁶. Polityka historyczna PiS-u należy do pierwszej z wymienionych kategorii. Jej twórcami byli konserwatywni intelektualiści związani z Ośrodkiem Myśli Politycznej w Krakowie (Dariusz Gawin, Dariusz Karłowicz, Marek Cichocki)⁷. Robert Traba określił ją mianem „nowej polityki historycznej”⁸. Badacze podkreślają, że ta koncepcja rozmija się ze współczesnym dyskursem akademickim⁹. Według nich, autorzy nowej polityki historycznej przypisują polityce nadrzędną rolę w kształtowaniu świadomości zbiorowej¹⁰. Polityka historyczna realizowana przez rząd ZP w latach 2015–2023

² R. Chwedoruk, *Polityka historyczna w Europie – periodyzacja i wiodące dyskursy*, „Studia Politologiczne” 2015, nr 35, s. 49.

³ J. Kalicka, P. Witek, *Polityka historyczna*, [w:] *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci*, red. M. Saryusz-Wolska, R. Traba, wsp. J. Kalicka, Warszawa 2014, s. 379.

⁴ Ibidem, s. 385.

⁵ Ibidem, s. 379.

⁶ L.M. Nijakowski, *Polska polityka pamięci. Esej socjologiczny*, Warszawa 2008, s. 242–244.

⁷ J. Kalicka, P. Witek, op.cit., s. 379.

⁸ R. Traba, *Historia jako przestrzeń dialogu*, Warszawa 2008, s. 80.

⁹ A. Gawlas-Zajączkowska, *Polityka historyczna Prawa i Sprawiedliwości na przykładzie wybranych zagadnień dotyczących upamiętniania Holokaustu w świetle rekomendacji instytucji Unii Europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2024, nr 18, s. 103–112; J. Kalicka, P. Witek, op.cit., s. 379.

¹⁰ Ibidem.

jest ewolucją nowej polityki historycznej. Reprezentantem środowiska akademickiego dla zjawiska w badanym okresie jest prof. Andrzej Nowak¹¹. Krzysztof Kowalczyk wymienia następujące cechy polityki historycznej ZP: polonocentryzm, mesjanizm, eksponowanie roli katolicyzmu i Kościoła, martyrologia, propagowanie postawy niezłomnej¹².

Literatura naukowa charakteryzująca dyskurs i cele polityki historycznej (lub szerzej, kształtującej zbiorową świadomość) utożsamianej z prawicą lub bezpośrednio z PiS-em jest bogata i rozpościera się na wiele dyscyplin. Dla tematu niniejszej pracy istotny jest stan badań filmoznawczych. W tej dyscyplinie badanie wpływu polityki na sposób ukazywania historii w filmach stanowi istotny i dobrze rozpoznany kontekst¹³. Próbę ujęcia filmu historycznego poprzez problematykę pamięci we współczesnym polskim kinie podjęła Magdalena Urbańska w monografii *Filmowe zarządzanie pamięcią. Kino polskie 2005–2020*. Nie powstała jednak jak dotąd praca, która obejmowałaby całość projektu filmów historycznych tworzonych od 2015 do 2023 r., rozumianych jako element polityki historycznej i kulturalnej ZP.

Urbańska sporo uwagi poświęca okolicznościom produkcji i premiery *Historii Roja* (reż. J. Zalewski, 2016). W 2011 r. Telewizja Polska (dalej TVP) po zmianie zarządu zablokowała część wypłaty dofinansowania, argumentując to koniecznością wprowadzenia poprawek jakościowych, co zaogniło ogólnopolską debatę¹⁴. Politycy PiS-u byli wśród autorów listu otwartego przeciwko tej decyzji do prezesa TVP, Juliusza Brauna, a film zyskał honorowy patronat zarówno Lecha Kaczyńskiego, jak i Andrzeja Dudy¹⁵. Film wszedł na ekrany dopiero w 2016 r. W uroczystej premierze *Historii Roja* wzięli udział: minister obrony narodowej

¹¹ Dowodem na wiodącą rolę Nowaka może być jego szczególny udział w ceremonii inauguracji nowej polityki historycznej w 2015 r.; zob. A. Sosnowski, *NASZA RELACJA. Trzy wybitne dzieła, czyli inauguracja nowej polityki historycznej. Na sali Szczerski, Gliński, Kolarski... i marszałek Piłsudski*, <https://wpolityce.pl/polityka/275550-nasza-relacja-trzy-wybitne-dzieła-czyli-inauguracja-nowej-polityki-historycznej-na-sali-szczerski-glinski-kolarski-i-marszalek-pilsudski?> [dostęp: 29.04.2024].

¹² K. Kowalczyk, *Polityka historyczna rządu RP na przykładzie działalności Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2015–2023)*, „Historia i Polityka” 2023, nr 45, s. 67.

¹³ Zob. np. P. Kurpiewski, *Historia na ekranie Polski Ludowej*, Gdańsk 2017.

¹⁴ M. Urbańska, *Filmowe zarządzanie przeszko­dami. Kino polskie 2005–2020*, Kraków 2022, s. 94–95.

¹⁵ Wyrażamy głębokie zaniepokojenie przeszkodami, na które napotyka produkcja filmu *Historia Roja*, czyli w ziemi lepiej słysząc, <https://wpolityce.pl/polityka/116285-wyrazamy-glebokie-zaniepokojenie-przeszkodami-na-ktore-napotyka-produkcja-filmu-historia-roja-czyli-w-ziemi-lepiej-slyszac?wersja=mobilna> [dostęp: 27.11.2023].

Antoni Macierewicz, minister kultury i dziedzictwa narodowego Piotr Gliński oraz prezydent Andrzej Duda, chwając film za jego wkład w proces tworzenia tożsamości narodowej w Polsce¹⁶. Reżyser przyznał, iż zdawał sobie wtedy sprawę, że będzie postrzegany jako osoba realizująca politykę ZP¹⁷. Tę percepcję z pewnością umocnił epilog *Historii Roja* – Piotr Gliński wystosował otwarty list do organizatorów 41. Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni, w którym wyraził swoje rozczarowanie niedopuszczeniem filmu do konkursu głównego¹⁸. *Historię Roja* uważam za film, który zapoczątkował omawiane zjawisko. Choć jego produkcja zaczęła się przed 2015 r., to towarzyszące mu okoliczności i podejmowane przez polityków prawicy działania są tożsame z tymi, które będą charakteryzować lata 2015–2023. *Historia Roja* z całą pewnością ukonstytuowała pogląd opinii publicznej utożsamiający filmy historyczne o prawicowej wrażliwości z polityką historyczną ZP¹⁹.

Uwaga jaką ZP poświęciła filmom historycznym jest szczególna. Warto zwrócić uwagę, że nawet program PiS-u z 2019 r. i *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* posiadają zapisy dotyczące dzieł audiowizualnych²⁰. Dla projektu wykorzystania filmów historycznych jako elementu polityki historycznej ZP proponuję termin *kina PiS-u*. Rzetelne zbadanie zjawiska wymaga refleksji co

¹⁶ Premiera filmu „Historia Roja”. „Reżyser spłacił kredyt zaufania”, <https://polskieradio24.pl/artykul/1589323,premiera-filmu-historia-roja-rezyser-splacil-kredyt-zaufania> [dostęp: 2.12.2023].

¹⁷ J. Zalewski, *List Jerzego Zalewskiego do Prezydenta RP Andrzeja Dudy*, <http://jerryzalewski.pl/zdarzylo-sie-w-polsce/95-list-jerzego-zalewskiego-do-prezydenta-rp-andrzeja-dudy.html> [dostęp: 2.12.2023].

¹⁸ *Stanowisko Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ws. pominięcia „Historii Roja” na Festiwalu Filmowym w Gdyni*, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/stanowisko-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego-ws.-pominięcia--historii-roja--na-festiwalu-filmowym-w-gdynii6524.php> [dostęp: 1.12.2023].

¹⁹ Zob. np. H. Jędrzejczak, *Jakość wyklęta. Recenzja filmu „Historia Roja”*, <https://kulturaliberalna.pl/2016/03/22/jedrzejczak-jakosc-wykleta-historia-roja/> [dostęp: 8.12.2023]; M. Olszewski, *Historia Roja. Nowa polityka historyczna w praktyce [KOMENTARZ]*, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7%2C42699%2C19820579%2CHistoria-roja-nowa-polityka-historyczna-w-praktyce-komentarz.html?> [dostęp: 8.12.2023]; niemal identyczne artykuły pojawiały się w odniesieniu do *Raportu Pileckiego*; J. Korus, A. Hudzik, *Tak PiS kręcił historyczne kino. 38 mln zł za film, który miał być pomnikiem [KULISY]*, <https://www.newsweek.pl/polska/rotmistrz-pilecki-kulisy-powstawania-filmu-ktory-mial-byc-pomnikiem-polityki/w3fqb0w> [dostęp: 3.05.2024]; *Pilecki wniebowzięty na koniu. Tym filmem PiS zamierzał pobić Niemców i podbić Hollywood*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/pilecki-wniebowziety-na-koniu-tym-filmem-pis-zamierzal-podbic-hollywood/bkcgtht> [dostęp: 3.05.2024].

²⁰ *Program Prawa i Sprawiedliwości 2019*, s. 115; *Strategia na rzecz Odpowiedzianego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą na 2030)*, Warszawa 2017, s. 95, 244.

najmniej w trzech obszarach: (1) recepcji medialnej i dyskursu publicznego²¹, (2) modelu kina (języka filmowego, gatunku, narracji etc.), do którego aspirował rząd, i zgodności powstałych filmów z tym modelem oraz (3) instytucjonalnych ram działań. W tej pracy pochyliłem się wyłącznie nad trzecim obszarem, choć warto podkreślić, że wszystkie one są ze sobą powiązane.

Film jako element polityki historycznej rządu Zjednoczonej Prawicy

W 2018 r. Piotr Gliński publicznie ogłosił trwanie prac nad czterdziestoma filmami o tematyce historycznej i zdefiniował wspieranie produkcji filmów historycznych jako jedno z zadań polityki historycznej prowadzonej przez MKiDN²². Kluczowe było utworzenie w tym samym roku Polskiej Fundacji Narodowej (dalej PFN), której podstawowym zadaniem było promowanie Polski za granicą²³. Szef MKiDN posiadał wobec PFN funkcje kontrolne, a jej działalność była utożsamiana z polityką PiS-u²⁴.

Dla filmów opowiadających o polskiej historii najważniejsze było przyjęcie ustawy zwiększającej kwotę dofinansowania filmu historycznego ze środków publicznych do 70% całości kwalifikowanych kosztów produkcji, wspieranie przez MKiDN oraz PFN rodzimych produkcji audiowizualnych, a także inicjowanie międzynarodowych koprodukcji filmów opowiadających o polskiej historii, wpisu-

²¹ Taka praca powstała: P. Kurpiewski, *Święty Witold Pilecki wobec bezczelnego Tadeusza „Kosa” Kościuszki. Medialne dyskusje o filmach Kos i Raport Pileckiego z perspektywy politycznej i artystycznej recepcji*, „Images” 2025, nr 47, s. 97–112.

²² *Polska historia na ekranach. Prawie 40 filmów historycznych w produkcji!*, <http://mkidn.gov.pl/pages/posts/polska-historia-na-ekranach.-prawie-40-filmow-historycznych-w-produkcji-9175.php> [dostęp: 27.11.2023].

²³ *Premier: promocję Polski za granicą zajmie się Polska Fundacja Narodowa*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/premier-promocja-polski-za-granica-zajmie-sie-polska-fundacja-narodowa> [dostęp: 30.09.2024].

²⁴ A. Kruszyńska, *MKiDN: odwołano Radę Polskiej Fundacji Narodowej*, <https://dzieje.pl/wiadomosci/mkidn-odwolano-rade-polskiej-fundacji-narodowej> [dostęp: 30.09.2024]; *Zmiany w Polskiej Fundacji Narodowej*, <https://www.gov.pl/web/kultura/zmiany-w-polskiej-fundacji-narodowej> [dostęp: 30.09.2024]; *Spółki się buntują. Nie chcą już płacić na Polską Fundację Narodową*, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/spolki-sie-buntuja-nie-chca-juz-placic-na-polska-fundacje-narodowa/qen5jsx> [dostęp: 30.09.2024]; A. Szczęśniak, *„Mogę sto godzin mówić, na co wydano pieniądze”. Gliński bronił Polskiej Fundacji Narodowej jak niepodległości*, <https://oko.press/glinski-bronil-polskiej-fundacji-narodowej-jak-niepodleglosci> [dostęp: 30.09.2024].

jących się w założenia polityki historycznej rządu²⁵. Mniej istotnym przykładem, choć potwierdzającym zaangażowanie rządu w przemysł filmowy, było zorganizowanie w 2017 r. konkursu na scenariusze filmów historycznych²⁶.

Warto podkreślić, że w badanym okresie filmy niezgodne z polityką historyczną ZP nie zostały pozbawione dostępu do środków publicznych, choć ich autorzy skarżyli się na utrudnienia i złą wolę instytucji. Dla przykładu – ostatecznie zarówno *Kler* (2018)²⁷, jak i *Wesele* (2021) Wojciecha Smarzowskiego otrzymały dotacje Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej (dalej PISF), mimo że spotkało się to z oburzeniem środowisk prawicowych i otwartą krytyką polityków PiS-u²⁸.

Edukacyjne przeznaczenie filmów historycznych

W 2017 r. miała miejsce premiera *Niezwycięzonych* (reż. M. Miciński). *Niezwycięzeni* to czterominutowy film animowany, który zdaniem twórców prezentuje „w doskonały i syntetyczny sposób (...) polską drogę do wolności od 1939 do 1989 r. Drogę, po której szli również Żołnierze Wyklęci, opozycja niepodległościowa, Solidarność”²⁹. Film zdobył aż 7,8 mln wyświetleń w polskiej wersji językowej i przyzwoite 2,7 mln wyświetleń w wersji anglojęzycznej na platformie YouTube, do której odsyła także oficjalna strona filmu³⁰.

²⁵ Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej (Dz.U. 2019, poz. 50), art. 13, s. 5; *Polska historia na ekranach*.

²⁶ *Laureaci konkursu scenariuszowego MKiDN*, <https://pisf.pl/aktualnosci/laureaci-konkursu-na-scenariusz-filmu-fabularnego-z-zakresu-historii-polski/> [dostęp: 5.05.2024].

²⁷ Oczywiście nie jest to film historyczny, ale jego wymowa godzi w Kościół katolicki, który dla polityki historycznej ZP jest jednym z fundamentalnych źródeł polskiej tożsamości.

²⁸ *Kler*, <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1247186> [dostęp: 30.04.2024]; *Wesele*, <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1257923> [dostęp: 30.04.2024]; D. Drózd, *Prawica grzmi, że PISF dał kasę na „antypolski” film. PISF: Nie dofinansowaliśmy „Wesela”, ale...*, <https://wyborcza.pl/7,101707,27696659,prawica-pisf-dal-kase-na-wesele-smarzowskiego-pisf-zaprzecza.html> [dostęp: 9.02.2024]; *Posłanka PiS Anna Sobecka interweniuje u ministra w sprawie „Kleru”*, <https://www.rp.pl/kosciol/art9628691-poslanka-pis-anna-sobecka-interweniuje-u-ministra-w-sprawie-kleru> [dostęp: 9.02.2024].

²⁹ *Niezwycięzeni*, <https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/multimedia-1/filmy/91827,Niezwyciezeni.html> [dostęp: 2.05.2024].

³⁰ *IPNtv: Niezwycięzeni*, <https://www.youtube.com/watch?v=M7MSG4Q-4as> [dostęp: 2.05.2024]; *IPNtv: The Unconquered*, <https://www.youtube.com/watch?v=Q88AkN1hNYM> [dostęp: 2.05.2024]; <http://www.niezwyciezeni-film.pl/movie.html?watch> [dostęp: 2.05.2024].

Adam Hlebowicz, zastępca dyrektora Biura Edukacji Narodowej IPN, przy prezentacji *Niezwycięzonych* w 2017 r. zadeklarował, że film był początkiem międzynarodowej akcji edukacyjnej, która miała przedstawić polską perspektywę na okres 1939–1989³¹. Producent filmu, Krzysztof Noworyta, otwarcie łączył *Niezwycięzonych* z polityką historyczną: „Liczące się kraje bardzo dbają o to, w jaki sposób prezentowana jest ich historia. Potrafią świetnie pozycjonować swoją narrację w świadomości zbiorowej swojego narodu”³². Zaznaczył też model narracyjno-gatunkowy, do którego kino PiS-u miało aspirować: „*Niezwycięzonymi*” wytyczamy nowy styl opowiadania o historii Polski. Przemawiamy językiem popkultury, bo to współczesna *lingua franca*, którą mówi cały świat”³³.

Film umieszczono w ekspozycji stałej Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku (zarządzanego wówczas przez Karola Nawrockiego) wraz z szeregiem innych zmian, czym zainicjowano spór prawny i medialny³⁴. Adam Leszczyński nazwał *Niezwycięzonych* filmem propagandowym³⁵. Na łamach swojego artykułu wylicza „nieprawdy, półprawdy i manipulacje”, wśród nich zarzuty o zrównanie okupacji niemieckiej i PRL, nieobecność w filmie Lecha Wałęsy w obliczu obecności Jana Pawła II, czy przede wszystkim sugerowanie, że Polacy ratowali Żydów, podczas gdy trudno oszacować, czy częściej ich nie wydawali³⁶. Przypisane przez niego tezy do wymowy *Niezwycięzonych* pokrywają się więc z cechami polityki historycznej ZP.

Przytoczone wypowiedzi udowadniają, że inicjatywy popularyzacji polskiej historii prowadzone przez IPN wpisują się w politykę historyczną rządu i były

³¹ *Niezwyciężeni*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ K. Gac, *Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej odpowiada na ataki poprzedników*. „Muzeum zastałem w chaosie”, <https://dorzeczy.pl/kraj/50118/dyrektor-muzeum-ii-wojny-swiatowej-odpowiada-na-ataki.html> [dostęp: 2.05.2024]; M. Sandecki, *Zapadł prawomocny wyrok w sprawie Muzeum II Wojny Światowej. Końcowy film IPN będzie musiał zostać usunięty*, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,29669524,jest-prawomocny-wyrok-w-sprawie-muzeum-ii-wojny-koncowy-film.html> [dostęp: 2.05.2024]; A. Leszczyński, *II wojna światowa trwała pół wieku – według filmu wyprodukowanego przez IPN. Wyliczamy nadużycia*, <https://oko.press/ii-wojna-swiatowa-trwala-pol-wieku-wedlug-filmu-wyprodukowanego-ipn-wyliczamy-naduzycia> [dostęp: 2.05.2024]; *Sprawa ma swój epilog po zmianie władzy: Zmiany w Muzeum II Wojny Światowej. „Wyczyścimy Myszki Miki”*, <https://dorzeczy.pl/kraj/570537/wnuk-chcemy-przywrocic-pierwotny-ksztalt-wystawy-stalej-w-miiws.html> [dostęp: 2.05.2024]; A. Leszczyński, *Sąd: propagandowy film IPN ma zniknąć z Muzeum II Wojny. Częściowe zwycięstwo historyków*, <https://oko.press/sad-propagandowy-film-ipn-niezwycezeni-znika-z-muzeum-ii-wojny> [dostęp: 2.05.2024].

³⁵ A. Leszczyński, *Sąd: propagandowy...*

³⁶ A. Leszczyński, *II wojna...*

z nią zintegrowane. Na tej podstawie wysuwam wniosek, że ujawnione przez twórców *Niezwykłych* intencje można przypisać również filmom pełnometrażowym. Film historyczny miał pełnić funkcję edukacyjną przedstawiając historię w przystępny sposób, niosący cechy polityki historycznej ZP z ambicją rozgłosu międzynarodowego. Ta teza kreśli cel działań państwowych instytucji zaangażowanych w tworzenie polityki historycznej.

Metody realizacji strategii – kazus filmu o Witoldzie Pileckim

Witold Pilecki był szczególną postacią dla obozu ZP, o czym może świadczyć uczestnictwo Piotra Glińskiego w roli świadka podczas rekonstrukcji ślubu rotmistrza w 2016 r. i powołanie przy tej okazji Muzeum Domu Pileckich³⁷. Partnerami wydarzenia był m.in. IPN i Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce³⁸. Powód leży w biografii rotmistrza, która bezsprzecznie pasowała do nowej polityki historycznej.

Pilecki był weteranem wojny polsko-bolszewickiej, bitwy warszawskiej, kampanii wrześniowej, katolikiem i ojcem dwójki dzieci, współtwórcą Tajnej Armii Polskiej (TAP). Świadomie pozwolił się aresztować, by dostać się do Auschwitz-Birkenau jako więzień. Na terenie obozu prowadził działania wywiadowcze, dokumentując jego funkcjonowanie, a także stworzył konspiracyjną strukturę mającą przygotować zbrojne wystąpienie. Wiosną 1943 r. zbiegł z obozu i dołączył do powstania warszawskiego. Został jednak pojmany i więziony na terenie Niemiec. Więźniów oswobodziła armia gen. Andersa, do której Pilecki dołączył. Na rozkaz Andersa wrócił do kraju. Po powrocie do ojczyzny zorganizował siatkę wywiadowczą zbierającą informacje o sytuacji w kraju i polskich więźniach w placówkach ZSRR. W maju 1947 r. został pojmany przez Urząd Bezpieczeństwa

³⁷ *Minister Gliński świadkiem na ślubie Pileckiego, czyli rekonstrukcja kuriozalna*, <https://www.newsweek.pl/polska/rekonstrukcja-slubu-rotmistrza-witolda-pileckiego-glinski-swiadkiem/1hh04w8> [dostęp: 3.05.2024]; *Minister Gliński na „ślubie Pileckiego”. Była nawet inscenizacja wesela*, <https://tvn24.pl/polska/piotr-glinski-na-inscenizacji-slubu-rotmistrza-pileckiego-ra642335-ls3182300> [dostęp: 3.05.2024]; *Uroczysta Msza Św., orszak wraz z „parą młodą” i grupy rekonstrukcyjne. Upamiętniono rocznicę ślubu Pileckich. ZDJĘCIA i WIDEO*, <https://wpolityce.pl/historia/292204-uroczysta-msza-sw-orszak-wraz-z-para-mloda-i-grupy-rekonstrukcyjne-upamietniono-rocznice-slubu-pileckich-zdjecia-i-wideo> [dostęp: 3.05.2024].

³⁸ Ibidem.

i oskarżony o szpiegostwo na rzecz rządu RP na emigracji. 15 marca 1948 r. został skazany na śmierć. Akta jego sprawy były objęte cenzurą do 1989 r.³⁹

Jarosław Kaczyński przy okazji kampanii wyborczej w 2015 r. wyraził pogląd, że Polska powinna stworzyć hollywoodzką produkcję „pokazującą jak naprawdę wyglądała wojna w Polsce” – konkretnie o Pileckim⁴⁰. Deklaracja stworzenia widowiskowego filmu o polskiej historii urosła do rangi obietnicy wyborczej. Znane są mi trzy próby zainicjowania międzynarodowych produkcji o Pileckim: fabularny film *Ochotnik* brytyjskiego studia Mandats (które złożyło również wniosek o dofinansowanie zrealizowanego w 2022 r. *Silent Twins* Agnieszki Smoczyńskiej), *The Inconvenient Truth* w reżyserii pochodzącej z Austrii Feo Aladag oraz dokumentalnym *Enemy of my Enemy* produkowanym przez Jayne-Ann Tenggren⁴¹. Słuch o projektach zaginął. Piotr Gliński w wywiadzie dla Bogdana Rymanowskiego w kwietniu 2024 r. wspomniał o projekcie hollywoodzkiego filmu o Witoldzie Pileckim. Prace PFN nad nim zostały przerwane na czas pandemii, a następnie reaktywowane. Nie wiedział jednak, czy projekt jest dalej rozwijany (w tym czasie nie był już ministrem)⁴². W wywiadzie dla Roberta Mazurka do listy powodów, przez które produkcja się opóźnia, dodał jeszcze strajki w Hollywood⁴³. Zakładam, że projekt ostatecznie anulowano. Równolegle do tych prób, rozgrywała się historia polskiej produkcji.

³⁹ Witold Pilecki (1901–1948), <https://dzieje.pl/postacie/witold-pilecki-1901-1948> [dostęp: 3.05.2024].

⁴⁰ Ł. Adamski, *Kaczyński został wyśmiany za postulat o potrzebie „hollywoodzkiego filmu o polskiej historii”*. Gruzini taki film o swojej jednak zrobili, <https://wpolityce.pl/kultura/269925-kaczynski-zostal-wysmiany-za-postulat-o-potrzebie-hollywoodzkiego-filmu-o-polskiej-historii-gruzini-taki-film-o-swojej-jednak-zrobili> [dostęp: 3.05.2024].

⁴¹ *Priorytet 2 Produkcja filmów fabularnych – Sesja 2/2019*, <https://pisp.pl/dotacje/?pageId=11316> [dostęp: 3.05.2024]; S. Roxborough, *Biopic on Polish Resistance Fighter Witold Pilecki Planned (Exclusive)*, <https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-news/feo-aladag-make-biopic-polish-resistance-fighter-witold-pilecki-1268012/> [dostęp: 3.05.2024]; J. Kay, *Auschwitz drama ‘Enemy Of My Enemy’ from ‘1917’ producer Jayne-Ann Tenggren takes shape*, <https://www.screen-daily.com/news/auschwitz-drama-enemy-of-my-enemy-from-1917-producer-jayne-ann-tenggren-takes-shape/5184936.article> [dostęp: 3.05.2024]; *Producentka od Jamesa Bonda pracuje nad filmem o Pileckim. Prof. Marco Patricelli: Pilecki powinien stać się tak samo znany na świecie jak Schindler*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/producentka-od-jamesa-bonda-pracuje-nad-filmem-o-pileckim-prof-marco-patricelli-pilecki> [dostęp: 3.05.2024].

⁴² Piotr Gliński: *demokracja w Polsce umarła. Ta władza jest dyktaturą*, <https://www.youtube.com/watch?v=I9PLn9DG3tw> [dostęp: 3.05.2024].

⁴³ *Czaputowicz skrytykował władzę. Gliński doradza mu dłuższy urlop* <https://www.youtube.com/watch?v=qbaVDQQNBOE> [dostęp: 5.05.2024].

Historia produkcji *Raportu Pileckiego*

Leszek Wosiewicz pracował nad filmem o Witoldzie Pileckim od 2014 r., a więc na długo przed powstaniem PFN i ustawie o wspieraniu produkcji audiowizualnej⁴⁴. Bardzo ważnym dla niego wątkiem było wymazanie przez PRL historii i zasług Pileckiego⁴⁵. Scenariusz miał obejmować całą bojową ścieżkę rotmistrza od kampanii wrześniowej, a pierwsza wersja opowiadania filmowego miała liczyć aż 480 stron (standard to ok. 90 stron)⁴⁶. Wosiewicz wiązał z pomysłem wielkie nadzieje. Liczył, że film będzie porównywany do hollywoodzkich produkcji. Zdjęcia miały zapewnić materiał na dziesięciocinkowy serial, który (jak liczył Wosiewicz) mógłby być emitowany globalnie⁴⁷.

Włodzimierz Niderhaus, dyrektor państwowej Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych (dalej WFDiF), przekonał go do skrócenia scenariusza i nie chciał realizować serialu. Dyrektor podpisał z reżyserem umowę przypisującą Niderhausowi prawa do scenariusza⁴⁸. Później pojawił się projekt czterocinkowego miniseriale, ale najwidoczniej z niego zrezygnowano, ponieważ w dalszych relacjach nie ma o nim żadnej wzmianki⁴⁹. Pod koniec 2017 r. Niderhaus wysłał scenariusz do MKiDN, na jednym z egzemplarzy miała znajdować się dedykacja Wosiewicza dla Glińskiego⁵⁰. Reżyser w maju kolejnego roku udzielił wywiadu w TVP Info. Zapytany, czy znajdzie pieniądze na produkcję, odparł, że nie wyobraża sobie, żeby w wolnej Polsce nie znalazły się fundusze na duży film o Pileckim⁵¹. Krótco po wywiadzie Glišński zaprosił Wosiewicza na spotkanie, podczas którego zadeklarował wsparcie dla filmu⁵². Jak komentował swoją decyzję w 2023 r:

⁴⁴ S. Łupak, *Leszek Wosiewicz: Piotr Glišński chwalił mój film o Pileckim*, <https://film.wp.pl/leszek-wosiewicz-piotr-glinski-chwalil-moj-film-o-pileckim-6557526828173441a> [dostęp: 4.05.2024].

⁴⁵ T. Plaskota, *NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz, reżyser filmu o rotmistrzu Pileckim: Chciałbym, żeby nasz film był porównywalny do wielkich światowych produkcji*, <https://wpolityce.pl/historia/3-82972-nasz-wywiad-leszek-wosiewicz-rezyser-filmu-o-rotmistrzu-pileckim-chcialbym-zeby-nasz-film-byl-porownywalny-do-wielkich-swiatowych-produkcji> [dostęp: 04.05.2024].

⁴⁶ T. Plaskota, *NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz: Wydawało się, że wszyscy czekają na film o Rotmistrzu Pileckim. Rzeczywistość jest jednak inna*, <https://wpolityce.pl/polityka/435931-wosiewicz-wydawalo-sieze-wszyscy-czekaja-na-film-o-pileckim> [dostęp: 4.05.2024]; S. Łupak, *Leszek Wosiewicz...*; T. Plaskota, *NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz, reżyser...*

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ T. Plaskota, *NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz: Wydawało się...*

⁵⁰ S. Łupak, *Leszek Wosiewicz...*

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

„Projekt ma kilka istotnych znaków zapytania, które trzeba rozwiązać. Chodzi o kwestię jakości scenariusza i kosztów realizacji. Scenariusz powinien odpowiadać filmowi, który byłby atrakcyjny dla każdego widza, także zagranicznego, i prezentował dynamiczny wizerunek historyczny postaci rotmistrza i pozytywny przekaz o Polsce. Jeżeli wydaje się 40 mln zł z publicznych pieniędzy na film, to jego jakość artystyczna i wydźwięk wizerunkowy powinien być na najwyższym poziomie”⁵³.

Z Wosiewiczem skontaktował się Cezary Jurkiewicz, prezes PFN. Budżet ok. 30 mln złotych go zmartwił, ale miał powiedzieć: „zobaczymy, co da się zrobić”⁵⁴. Po tych deklaracjach WFDiF miało rozpocząć prace przygotowawcze⁵⁵. Według Wosiewicza planowano zaangażować do filmu gwiazdy hollywoodzkie⁵⁶. Trudno ocenić na jakim szczeblu mogła pojawić się taka sugestia i czy na poważnie ją rozważano.

Wkrótce pojawiły się komplikacje. PFN miał zwlekać z podpisaniem umowy z WFDiF, „a PISF wymigiwał się od wsparcia”. Według Wosiewicza zdarzały się osobiste naciski na dyrektora WFDiF, żeby odstąpił od realizacji filmu z racji na obawy dotyczące jakości scenariusza⁵⁷. Prace nad filmem zatrzymano – miał za to odpowiadać konkretny człowiek w Fundacji, od którego zależała dotacja PFN⁵⁸. Na tym etapie była już wykonana scenografia, kostiumy i zebrana ekipa filmowa⁵⁹. Perspektywa reżysera każe nam przyjąć, że jednocześnie rozgrywała się kwestia dofinansowania PISF i spór z PFN. Zacznę od dotacji PISF.

Wniosek złożony do PISF-u był rozpatrywany w trakcie dwóch sesji. W trakcie pierwszej z 20 lipca 2018 r. budżet wynosił 48 mln zł, ale wniosek został skierowany do poprawek⁶⁰. W trakcie drugiej z 30 listopada 2018 r. wynosił już 37 mln zł, lecz otrzymał jedynie 1 mln z wnioskowanych 6 mln zł⁶¹. Na polskie

⁵³ P. Gliński o filmie „Raport Pileckiego”: chcę, żeby ten film pełnił funkcje edukacyjne, <https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/p-glinski-o-filmie-raport-pileckiego-chce-zeby-ten-film-pelnil-funkcje-edukacyjne> [dostęp: 4.05.2024]; K. Herbut, Piotr Gliński o filmie „Raport Pileckiego”: chcę, żeby ten film pełnił funkcje edukacyjne, <https://www.pap.pl/aktualnosci/piotr-glinski-o-filmie-raport-pileckiego-chce-zeby-ten-film-pelnil-funkcje-edukacyjne> [dostęp: 4.05.2024].

⁵⁴ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ T. Plaskota, NASZ WYWIAD, Leszek Wosiewicz, reżyser...

⁵⁷ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...

⁵⁸ T. Plaskota, NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz: Wydawało się...

⁵⁹ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...

⁶⁰ *Priorytet 3 Filmy fabularne – Sesja 2/2018*, <https://pisf.pl/dotacje/?pageId=11133> [dostęp: 4.05.2024].

⁶¹ *Priorytet 3 Filmy fabularne – Sesja 3/2018*, <https://pisf.pl/dotacje/?pageId=11180> [dostęp: 4.05.2024].

warunki to bardzo duże koszty. Budżet osadzonego w Auschwitz *Mistrza* (reż. M. Barczewski, 2020) wynosił 8 mln, zaś rozgrywającego się w XVIII w. *Kosa* (reż. P. Maślona, 2023), 23 mln⁶². Kwotę dofinansowania PISF (1 mln) należy uznać za symboliczną.

Spór z PFN dotyczył zgodności historycznej przedstawienia postaci Cyrankiewicza⁶³. Scenariusz reżysera wpisywał się w hipotezę Tadeusza Płużańskiego sformułowaną w 2016 r. Fakt, że właśnie w tym roku Wosiewicz podjął ten temat, może wskazywać na inspirację tezami zawartymi w artykule⁶⁴. Według tej hipotezy Pilecki miał zginąć z powodu podejrzeń, że w raportach zdekonspirował Józefa Cyrankiewicza jako konfidenta Niemców⁶⁵. Adam Cyra nazwał tę tezę „zafałszowaniem”, obecnym w filmach o Pileckim i konspiracji obozowej (autor nie sprecyzował, o jakie filmy chodzi, zakładam, że tylko o *Raport Pileckiego*)⁶⁶. Sam reżyser odniósł się do biografii rotmistrza autorstwa Cyry (*Rotmistrz Pilecki. Ochotnik do Auschwitz*), uznając ją za ciekawą, choć z „lukami”⁶⁷. W ostatecznej wersji filmu Cyrankiewicz rzeczywiście obawia się kompromitujących go materiałów. Narracja sugeruje, że to od niego zależał los rotmistrza.

PFN zadeklarowała w końcu podpisanie umowy 1 stycznia 2019 r., co można wiązać z decyzją PISF o dofinansowaniu. „I tu – jak w dobrym filmie – pada cios między oczy... Prezes Fundacji (...) oświadcza (...), że Fundacja angażuje się z Amerykanami w produkcję serialu o Pileckim (...)”⁶⁸. Do podpisania umowy jednak wreszcie doszło – trudno ocenić intencje PFN. Być może Fundacja chciała realizować polski projekt równolegle, a Wosiewicz w emocjach zinterpretował ten gest jako porzucenie jego projektu. Możliwe też, że zwlekała z podpisaniem umowy szukając alternatyw.

Zdjęcia zaczęły się w sierpniu 2019 r. Pod koniec roku odbył się pierwszy przegląd materiałów. Odbiór Glińskiego był mieszany, jednak Niderhaus podtrzymywał wiarę w projekt. Miał nawet powiedzieć: „Po ostatnich przeciętnych,

⁶² *Priorytet 3 Filmy fabularne – Sesja 2/2018; Sesja 2/2021*, <https://pisf.pl/dotacje/sesja-2-2021-3/> [dostęp: 4.05.2024].

⁶³ T. Plaskota, NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz: Wydawało się...

⁶⁴ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...

⁶⁵ T. Pułżański, Czy Witold Pilecki zdemaskował Józefa Cyrankiewicza jako niemieckiego konfidenta w KL Auschwitz?, <https://wiadomosci.wp.pl/czy-witold-pilecki-zdemaskowal-jozefa-cyran-kiewicza-jako-niemieckiego-konfidenta-w-kl-auschwitz-6126038132177025a> [dostęp: 4.05.2024].

⁶⁶ M. Foks, Klucz Pileckiego wciąż czeka na odnalezienie, <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/nie-tylko-o-książkach/112217,Klucz-Pileckiego-wciaz-czeka-na-odnalezienie.html> [dostęp: 4.05.2024].

⁶⁷ T. Plaskota, NASZ WYWIAD, Leszek Wosiewicz, reżyser...

⁶⁸ Idem, NASZ WYWIAD. Leszek Wosiewicz: Wydawało się...

a kosztownych produkcjach tożsamościowych, mamy szansę na film wybitny i przy okazji film życia reżysera Leszka Wosiewicza” – do tej pory swoje premiery miały: *Historia Roja*, *Wyklęty* (reż. K. Łęcki, 2017), *Dywizjon 303. Historia prawdziwa* (reż. D. Delić, 2018), a na jesień 2019 r. wchodziły *Legiony* (reż. D. Fajewski) oraz *Piłsudski* (reż. Michał Rosa). Po uwagach z kołaudacji Wosiewicz zdecydował się przekonstruować scenariusz i wpadł na „specyficzną, autorską koncepcję montażu tej wielkiej ilości scen”⁶⁹.

Pandemia opóźniła zdjęcia. W maju 2020 r. następuje punkt przełomowy – umiera Włodzimierz Niderhaus. Film na tym etapie posiadał 70% zrealizowanych zdjęć⁷⁰. Dokładnie było to 66 z aż 100 planowanych dni zdjęciowych⁷¹. Zdaniem Wosiewicza producent zadecydował o przerwaniu produkcji na okres po wyborach prezydenckich z 2020 r.⁷² Wtedy też miały toczyć się rozmowy nad zastąpieniem Wosiewicza przez innego reżysera – Krzysztofa Łukaszewicza. (Łukaszewicz cieszył się zaufaniem WFDiF⁷³, stanie się reżyserem m.in. *Orląt. Grodna '39* (2022) oraz *Czerwonych Maków* (2024)). Odbył się kolejny przegląd materiałów filmowych, bez udziału Wosiewicza, po którym producent Maciej Stanecki (p.o. dyrektora WFDiF do 2021 r.) zdecydował się rozwiązać umowę o reżyserię filmu⁷⁴.

Wosiewicz nie zamierzał się poddać, udało mu się przekonać decydentów do kolejnej kołaudacji. Obecni na niej byli Gliński, Stanecki, szef PISF Radosław Śmigulski oraz „ekspert TVP i kilku znanych reżyserów, w tym Krzysztof Zanussi”⁷⁵. Zanussi tak skomentował kołaudację: „Ja te materiały widziałem i rzeczywiście były jakieś problemy scenariuszowe. Jednak kiedy ja byłem producentem w studiu filmowym TOR, takie problemy udawało nam się pokonywać”⁷⁶. Zachował się również bardziej krytyczny komentarz od anonimowego uczestnika kołaudacji:

To była narracyjna i dramaturgiczna katastrofa. To było źle opowiedziane, nie wiadomo, o co chodzi. Nie było głównej postaci. Jest szereg scen, ale z nich nie wynika, kto tu jest bohaterem i czego ten bohater chce. Nie ma dramatu

⁶⁹ S. Łupak, *Leszek Wosiewicz...*

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ S. Łupak, *Film o Pileckim. Ministerstwo kultury zmienia reżysera. Kto dokończy film i za jaką kwotę?*, <https://film.wp.pl/film-o-pileckim-ministerstwo-kultury-zmienia-rezysera-kto-dokonczy-film-i-za-jaka-kwote-6556444374042753a> [dostęp: 4.05.2024].

⁷² S. Łupak, *Leszek Wosiewicz...*

⁷³ W. Tutaj, *Jak zdjąć bohatera z pomników?*, „Magazyn Filmowy” 2023, nr 9, s. 34.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ S. Łupak, *Film...*

⁷⁶ Ibidem.

(...) trzeba nakręcić nowe sceny, które pokazują, że Pilecki podejmuje jakieś decyzje, że jest jakiś. (...) Wosiewicz nie ma do tego dystansu. Sam chciał montować swój materiał. Dlatego musiał zostać odsunięty⁷⁷.

Tak historię produkcji filmu skomentował Piotr Glišński w 2023:

(...) w trakcie realizacji dostaliśmy sygnały, że na planie nie dzieje się najlepiej. Nakręcone materiały budziły zastrzeżenia. To wszystko doprowadziło ostatecznie do decyzji o zmianie reżysera (...) Reżyser wydawał się nie wiedzieć, że to, co nakręcił, jest tak sztuczne, że nie nadaje się do pokazania. Były też inne zarzuty, choćby brak bohatera – w filmie o Pileckim nie było Pileckiego. I nie była to wina aktora. Film musiał dokończyć ktoś inny. Podjął się tego reżyser Krzysztof Łukaszewicz⁷⁸.

Wosiewicz, komentując kolaudację, bronił się: „Nie wszystko musi się podobać decydentom (...) Podobnie jest z moją *Cyngą* [1991 – przyp. R.M.], też przerwana w produkcji przez Krzysztofa Zanussiego, która po już prawie 30 latach od premiery jest ciągle pokazywana – najczęściej z moich filmów”⁷⁹. Reżyser wciąż żywił nadzieję, że projekt do niego wróci. Oficjalnie piastował funkcję opiekuna artystycznego, choć twierdzi, że wpływ na proces jego powstawania był marginalny, gdyż dostał scenariusz Łukaszewicza tydzień po rozpoczęciu zdjęć⁸⁰. Reżyser podzielił się okolicznościami podpisania ugody. Otrzymał ultimatum, wedle którego albo odstąpi roli reżysera, albo produkcja zostanie przerwana. Skarżył się, że nie miał czasu na konsultacje z adwokatem. Twierdził, że nowy scenariusz Łukaszewicza jest odwrotnością jego koncepcji⁸¹.

Krzysztof Łukaszewicz był w tym czasie w trakcie zdjęć do filmu *Orleńta...* „Osobiście nie zamierzam wypinać piersi do orderów za dokończenie tego filmu” – komentował w 2020 r.⁸² Odmówił komentarza do wersji filmu przygotowanej przez Wosiewicza, ale podkreślił, że szanuje jego dorobek i że mu współczuje. „Aczkolwiek w przypadku biografii wierne trzymanie się życiorysu i próba

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ P. Glišński o filmie...

⁷⁹ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ D. Jedliński, Leszek Wosiewicz odsunięty od filmu o Pileckim. „Chcieli mi pokazać, gdzie jest moje miejsce”, <https://kultura.onet.pl/film/wywiady-i-artykuly/leszek-wosiewicz-odsuniety-od-filmu-o-pileckim-chcieli-mi-pokazac-gdzie-jest-moje-4y3bn90> [dostęp: 4.05.2024].

⁸² D. Jedliński, Krzysztof Łukaszewicz: nie zamierzam wypinać piersi do orderów za dokończenie „Raportu Pileckiego”, <https://kultura.onet.pl/film/wywiady-i-artykuly/krzysztof-lukaszewicz-nie-zamierzam-wypinac-piersi-do-orderow-za-dokonczenie-raportu/s1w37c8> [dostęp: 4.05.2024].

przedstawienia jak największego fragmentu życia bohatera nie zawsze dobrze działa na dramaturgię. (...) A co do warunków – sprawy honorarium dogadywaliśmy dzień przed zdjęciami. Nie o honorarium czy warunki umowy tu chodziło”. Uzasadniając powody, dla których Wosiewicz otrzymał tak późno scenariusz stwierdził, że kontakt z Wosiewiczem zależał od producentów⁸³. Względem oryginalnej wersji zmianie miał ulec „układ dramaturgiczny scenariusza, kilka epizodów aktorskich, a także koncepcja postaci Pileckiego – bardziej czynna, dynamiczna”⁸⁴. Nowy reżyser nie pojawił się na konferencji prasowej dotyczącej filmu podczas 48. Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych, uzasadniając nieobecność realizowaniem zdjęć do *Czerwonych Maków*. Obecni na sali, w tym przedstawiciele WFDiF oraz PFN, nie odnieśli się bezpośrednio do problemów przy produkcji. Nie zapytał też o to nikt z uczestników konferencji⁸⁵.

Nie ma publicznie dostępnej wersji scenariusza Wosiewicza. Jediną poszlaką jest artykuł z 2022 r., który ukazał się w „Newsweeku”. Jego autorzy powołują się na rozmowę z anonimowym pracownikiem Muzeum Auschwitz, który widział scenariusz. Wedle podanej relacji, osi fabuły miało być przeciwstawienie w obozie Cyrankiewicza i Pileckiego. „Pierwszy miał się jawić widzowi jako wzór cnót. Drugi to kanalia handlująca w obozie złotem i kobietami” – jak mówił. Zdaniem pracownika był to rażący błąd historyczny, gdyż Cyrankiewicz i Pilecki nigdy się w KL Auschwitz nie spotkali. Anonimowy pracownik podał jednak jako powód fakt, że gdy Pilecki uciekł z obozu, Cyrankiewicz jeszcze tam nie był⁸⁶. To nieprawda. Cyrankiewicz i Pilecki wedle historycznych ustaleń mieli się nigdy nie spotkać w KL Auschwitz, aczkolwiek przebywali na jego terenie w tym samym czasie. Cyrankiewicz kojarzył Pileckiego wyłącznie pod pseudonimem Tomasz Serafiński⁸⁷. Omawiany artykuł dostarcza również sensacyjny opis sceny finałowej – w ostatniej scenie po pustym obozie spacerowała córka Pileckiego. Rotmistrz miał zjechać na koniu z nieba, usadzić córkę na koniu i wspólnie z nią odlecieć w przestworza.

W artykule „Newsweeka” pojawia się informacja o kolaudacji z lata 2020 r., na której mieli być obecni Piotr Gliński i Jarosław Kaczyński⁸⁸. Zapewne mowa

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ 48. FPFF: Raport Pileckiego – konferencja prasowa, <https://www.youtube.com/watch?v=RbY-MyA5avTo> [dostęp: 4.05.2024].

⁸⁶ Pilecki wniebowzięty...

⁸⁷ A. Cyra, Józef Cyrankiewicz jako więzień KL Auschwitz, <https://dzieje.pl/artykulyhistoryczne/jozef-cyrankiewicz-jako-wiezien-kl-auschwitz> [dostęp: 4.05.2024].

⁸⁸ Pilecki wniebowzięty...

tu o kolaudacji, która odbyła się bez udziału Wosiewicza. Parafrazowałem wyżej wypowiedź, gdzie reżyser wspominał, że w 2020 r. projekt był wstrzymany na czas po wyborach. Wybory prezydenckie odbyły się w lipcu, a pierwsze doniesienia o odsunięciu Wosiewicza pochodzą z września. Udział Jarosława Kaczyńskiego na kolaudacji wyjaśniałby, czemu prace miały zostać wznowione akurat po wyborach i jest prawdopodobny (wypowiedzi Wosiewicza i anonimowego pracownika KL Auschwitz uzupełniają się), co potwierdza, że obóz władzy zdawał sobie sprawę z politycznej wagi filmu. Nie można na podstawie dostępnych danych ocenić, jaki wpływ miała ta kolaudacja na dalszy bieg zdarzeń, zwłaszcza że zarzuty pod adresem jakości scenariusza były powszechne.

Premiera *Raportu Pileckiego* odbyła się 1 września 2023 r., w rocznicę wybuchu II wojny światowej. Projekt okazał się artystyczną porażką – potwierdzają to nie tylko wypowiedzi reżyserów i ministra, ale również fakt, że film nie zdobył żadnych nagród na festiwalach. *Raport Pileckiego* miał pojedyncze pokazy za granicą, ale nie posiadał szerokiej dystrybucji kinowej poza Polską⁸⁹. Z pewnością przyczyną był brak zainteresowania zagranicznych dystrybutorów. Mimo niezrealizowanej ambicji stworzenia uznanego dzieła filmowego, *Raport Pileckiego* wciąż mógł pełnić rolę edukacyjną. Okres jesienny sprzyja organizacji wycieczek szkolnych. O walorze edukacyjnym i przeznaczeniu dla młodzieży *Raportu Pileckiego* mówili zarówno Wosiewicz, Gliński, jak i producentka filmu⁹⁰. Wybór Muzeum Ofiar Komunizmu na miejsce przedpremierowego pokazu filmu czyni tę intencję szczególnie wyrazistą⁹¹.

Dostępne źródła nie pozostawiają złudzeń, że wobec jakości scenariusza *Raportu Pileckiego* od początku istniały zastrzeżenia. Poparcie i autorytet Niderhausu były powodem, dla którego nie dokonano zmiany na pozycji reżysera lub nie wycofano się z projektu wcześniej. Charakter dystrybucji filmu ułatwiał spełnienie przez niego funkcji edukacyjnej i przedstawiał historię niosącą cechy polityki historycznej ZP, ale nie urzeczywistnił ambicji stworzenia widowiska o zasięgu globalnym.

Bardziej ogólne wnioski pozwalają określić skalę ingerencji rządu w proces twórczy – instytucje (w tym przypadku WFDiF, MKiDN, PFN, PISF, TVP) dzia-

⁸⁹ M.in. pokaz przedpremierowy; USA: *Przedpremierowy pokaz filmu „Raport Pileckiego” w Muzeum Ofiar Komunizmu*, <https://dziennik.com/usa-przedpremierowy-pokaz-filmu-raport-pileckiego-w-muzeum-ofiar-komunizmu/> [dostęp: 18.11.2025]; *Pilecki's Report (2023)*, https://www.boxofficemojo.com/title/tt11912616/credits/?ref_=bo_tt_tab [dostęp: 18.11.2025].

⁹⁰ S. Łupak, Leszek Wosiewicz...; P. Gliński o filmie...; 48. FPF: *Raport Pileckiego*...

⁹¹ USA: *Przedpremierowy pokaz*...

ły we współpracy i przy zachowaniu autonomii. Polityczna waga filmu skupiała uwagę ministra kultury, ale ostateczne decyzje dotyczące kształtu scenariusza i zmian osobowych należały do zarządu instytucji odpowiadającej za produkcję, czyli WFDiF. Nie można więc mówić o nadużyciu uprawnień przez ministra, ponieważ cały proces przebiegał w zgodzie z przyjętymi granicami kompetencji właściwych instytucji.

Przemysław Wyszyński (odtwórca roli Pileckiego) odczytał na pokazie premierowym list nieobecnego Krzysztofa Łukaszewicza: „Krytyków prosimy o obiektywizm, szkoda upolityczniać film o postaci, dla której jedyną partią, jak dowodzi jego życie, była Polska. (...) Wspólnie z ekipą i aktorami uczyniliśmy wszystko co można było zrobić w danym nam czasie, aby nie zawieść pamięci rotmistrza”⁹². Na to było jednak za późno. Obietnica Kaczyńskiego włączyła film o Pileckim w sferę działań politycznych. Autorzy najgłośniejszych filmów kina PiS-u, Wośiewicz i Zalewski, zdawali sobie sprawę ze zbieżnością wymowy swoich filmów z polityką historyczną ZP (Wośiewicz nawet nazwał swój film „sztandarowym projektem naszej polityki historycznej”⁹³), co ulokowało je w szerszym dyskursie na temat instrumentalizacji historii.

Zaproponowany przeze mnie termin kina PiS-u odnosi się do całego zjawiska wykorzystania instytucjonalnych narzędzi do realizacji celów politycznych poprzez film – warto zatem przyjrzeć się przykładom filmów, które uzyskały instytucjonalne wsparcie, ale nie zostały utożsamione z polityką ZP w dyskursie medialnym. *Chłopi* (2023) Doroty Welchman byli bezpośrednio współfinansowani przez MKiDN oraz PFN⁹⁴. Przyczyną musiał być potencjał filmu na osiągnięcie sukcesu międzynarodowego – a więc jednego z nadrzędnych celów kina PiS-u. W wymiarze politycznym, *Chłopi* są niesprzeczni z polityką PiS z racji na oderwanie fabuły od ważnej dla ZP historii współczesnej. To częściowe wpisanie się filmu w zakładane cele wystarczyło, aby Gliški poparł nominację filmu do Oscara w kontrze do zdecydowanie krytycznej wobec polityki ZP *Zielonej granicy* (reż. A. Holland, 2023)⁹⁵. Życzliwie przyjęte filmy *Orzeł. Ostatni patrol* (reż. J. Bławut, 2022) oraz *Filip* (reż. M. Kwieciński, 2022) również nie były utożsamiane

⁹² Film „Raport Pileckiego” pokazany premierowo, <https://www.polskieradio.pl/399/7979/Artykul/3231706,Film-Raport-Pileckiego-pokazany-premierowo> [dostęp: 4.05.2024].

⁹³ T. Plaskota, NASZ WYWIAD. Leszek Wośiewicz: Wydawało się...

⁹⁴ *Chłopi*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1254261> [dostęp: 30.04.2024].

⁹⁵ P. Gliški, https://twitter.com/PiotrGliniski/status/1706306187002605954?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1706306187002605954%7Ctwgr%5Ebbe34f54c00bdd2e8d8d0e70ab3964f8aa6831c3%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2F

z polityką ZP. Można uznać je za częściowo wpisujące się w wizję historii propagowaną przez prawicę – np. poprzez ukazanie polskich żołnierzy jako pozytywnych bohaterów w przypadku *Orla...* Teza o włączeniu tych filmów do kina PiS-u może budzić kontrowersje, ale jest to oczywisty wniosek, który nasuwa się w refleksji nad realiami wdrażania polityki w życie. Przewodni cel kina PiS-u – czyli realizacja filmów o polskiej historii – nie mógł zakładać wspierania wyłączenia filmów, które wpisują się we wszystkie cechy polityki historycznej. Dobre projekty z potencjałem na sukces o polskiej przeszłości, niesprzeczne z polityką ZP (np. *Chłopi*, *Filip*) mogły liczyć na instytucjonalne wsparcie, ale nie otrzymały go w takim natężeniu, jak w przypadku projektu o randze obietnicy wyborczej, którym był *Raport Pileckiego*. Jednocześnie, produkcja filmów historycznych wymaga publicznego wsparcia, więc tak wyrazista wizja historii, jaką posiadała ZP, musiała wpływać na decyzje producenckie, aby kierowane do realizacji projekty były co najmniej niesprzeczne z tą wizją. Dla przykładu, w badanym okresie – poza *Weselem* – nie powstał żaden film fabularny sugerujący współudział Polaków w Zagładzie. Wytworzenie takiej presji również należy do obszaru działań politycznych.

Podsumowanie

Działania rządu wobec przemysłu filmowego miały charakter interwencyjny. Przyjęta filozofia polityczna uznawała publicznie dotowany film za obszar, który można włączyć do bieżących celów polityki. Gliński uważał, że minister może „inspirować ważne dla Polski tematy”⁹⁶, co stało się rodzajem dogmatu charakteryzującego działania ministerstwa. Taktyka MKiDN polegała na stymulowaniu środowisk artystycznych do tworzenia dzieł niosących cechy rządowej polityki – wskazuje na to nie tylko wprowadzenie zachęt do produkcji filmów historycznych, ale również oddolny charakter zgłaszanych projektów, który był pożądanym (np. konkurs na scenariusze z 2017 r.). Zalewski i Wosiewicz byli artystami o prawicowej wrażliwości i wykorzystali sprzyjające okoliczności do realizacji swoich projektów działając w zgodzie z własnymi przekonaniem. Dla pozostałych twórców jawne deklaracje dotyczące pożądanej roli i wymowy filmu historycznego stały się oczywistym kryterium przy zabieganiu o publiczne wsparcie.

niezalezna.pl%2Flifestyle%2Fchlupi-polskim-kandydatem-do-oscaragliniski-to-byl-faworyt%2F498857 [dostęp: 30.04.2024].

⁹⁶ K. Herbut, *Piotr Gliński...*

Instytucje zaangażowane w produkcję filmową były autonomiczne, ale realizowały rządowe cele polityki historycznej.

Przemysł filmowy w badanym okresie został podporządkowany celom politycznym na skutek wytworzenia na szczeblu rządowym instrumentów stymulujących ich realizację przez podmioty prywatne i niepubliczne. Projekt należy uznać za częściowy sukces – charakter dystrybucji filmów historycznych umożliwił pełnienie edukacyjnej funkcji, choć nie udało się stworzyć filmu wyraziście wpisującego się w politykę historyczną ZP o zasięgu międzynarodowym. Działania podjęte przez rząd stawiają ważne pytanie o granice interwencji państwa demokratycznego w procesy kulturowe. Ocena tych działań, jak i wielu innych podejmowanych przez ZP, musi należeć do wyborców. Nie ulega jednak wątpliwości, że dotychczas znana granica w tym obszarze została przekroczona.

Bibliografia

Filmografia

- Historia Roja*, reż. J. Zalewski, 2016
Niezwyciężeni, reż. M. Miciński, 2017.
Wyklęty, reż. K. Łęcki, 2017.
Dywizjon 303. Historia prawdziwa, reż. D. Deliś, 2018.
Legiony, reż. D. Gajewski, 2019.
Piłsudski, reż. M. Rosa, 2019.
Mistrz, reż. M. Barczewski, 2020.
Filip, reż. M. Kwieciński, 2022.
Orlęta. Grodno '39, reż. K. Łukaszewicz, 2022.
Orzeł. Ostatni patrol, reż. J. Bławut, 2022.
Silent Twins, reż. A. Smoczyńska, 2022.
Chłopi, reż. D. Welchman, 2023.
Raport Pileckiego, reż. K. Łukaszewicz, 2023.
Kos, reż. P. Maślona, 2023.
Zielona granica, reż. A. Holland, 2023.
Czerwone maki, reż. K. Łukaszewicz, 2024.

Opracowania

48. FPFF: *Raport Pileckiego – konferencja prasowa*, <https://www.youtube.com/watch?v=RbYMyA5avTo>.

- Adamski Ł., *Kaczyński został wyśmiany za postulat o potrzebie „hollywoodzkiego filmu o polskiej historii”*. Gruzini taki film o swojej jednak zrobili, <https://wpolityce.pl/kultura/269925-kaczynski-zostal-wysmiany-za-postulat-o-potrzebie-hollywoodzkiego-filmu-o-polskiej-historii-gruzini-taki-film-o-swojej-jednak-zrobili>.
- Chłopi*, <https://filmpolski.pl/fp/index.php?film=1254261>.
- Chwedoruk R., *Polityka historyczna w Europie – periodyzacja i wiodące dyskursy*, „Studia Politologiczne” 2015, nr 35.
- Cyra A., *Józef Cyrankiewicz jako więzień KL Auschwitz*, <https://dzieje.pl/artykulyhistoryczne/jozef-cyrankiewicz-jako-wiezien-kl-auschwitz>.
- Czaputowicz skrytykował władze. Gliński doradza mu dłuższy urlop, <https://www.youtube.com/watch?v=qbaVDQQNBOE>.
- Dróżdż D., *Prawica grzmi, że PISF dał kasę na „antypolski” film. PISF: Nie dofinansowaliśmy „Wesela”, ale...*, <https://wyborcza.pl/7,101707,27696659,prawica-pisf-dal-kase-na-wesele-smarzowskiego-pisf-zaprzecza.html>.
- Film „Raport Pileckiego” pokazany premierowo, <https://www.polskieradio.pl/399/7979/Artykul/3231706,Film-Raport-Pileckiego-pokazany-premierowo>.
- Foks M., *Klucz Pileckiego wciąż czeka na odnalezienie*, <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/nie-tylko-o-ksiazkach/112217,Klucz-Pileckiego-wciaz-czeka-na-odnalezienie.html>.
- Gac K., *Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej odpowiada na ataki poprzedników. „Muzeum zastałem w chaosie”*, <https://dorzeczy.pl/kraj/50118/dyrektor-muzeum-ii-wojny-swiatowej-odpowiada-na-ataki.html>.
- Gawlas-Zajączkowska A., *Polityka historyczna Prawa i Sprawiedliwości na przykładzie wybranych zagadnień dotyczących upamiętniania Holokaustu w świetle rekomendacji instytucji Unii Europejskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2024, nr 18.
- Herbut K., *Piotr Gliński o filmie „Raport Pileckiego”: chcę, żeby ten film pełnił funkcje edukacyjne*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/piotr-glinski-o-filmie-raport-pileckiego-chce-zeby-ten-film-pelnil-funkcje-edukacyjne>.
- IPNtv: *Niezwycezeni*, <https://www.youtube.com/watch?v=M7MSG4Q-4as>.
- IPNtv: *The Unconquered*, <https://www.youtube.com/watch?v=Q88AkN1hNYM>; <http://www.niezwycezeni-film.pl/movie.html?watch>.
- Jedliński D., *Krzysztof Łukaszewicz: nie zamierzam wypinać piersi do orderów za dokonanie „Raportu Pileckiego”*, <https://kultura.onet.pl/film/wywiady-i-artykuly/krzysztof-lukaszewicz-nie-zamierzam-wypinac-piersi-do-orderow-za-dokonanie-raportu/s1w37c8>.
- Jedliński D., *Leszek Wosiewicz odsunięty od filmu o Pileckim. „Chcieli mi pokazać, gdzie jest moje miejsce”*, <https://kultura.onet.pl/film/wywiady-i-artykuly/leszek-wosiewicz-odsuniety-od-filmu-o-pileckim-chcieli-mi-pokazac-gdzie-jest-moje/4yzbn90>.

- Jędrzejczak H., *Jakość wykleta. Recenzja filmu „Historia Roja”*, <https://kulturaliberalna.pl/2016/03/22/jedrzejczak-jakosc-wykleta-historia-roja/>.
- Kalicka J., Witek P., *Polityka historyczna*, [w:] *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci*, red. M. Saryusz-Wolska, R. Traba, wsp. J. Kalicka, Warszawa 2014.
- Kay J., *Auschwitz drama ‘Enemy Of My Enemy’ from ‘1917’ producer Jayne-Ann Tenggren takes shape*, <https://www.screendaily.com/news/auschwitz-drama-enemy-of-my-enemy-from-1917-producer-jayne-ann-tenggren-takes-shape/5184936.article>.
- Kler, <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1247186>.
- Korus J., Hudzik A., *Tak PiS kręcił historyczne kino. 38 mln zł za film, który miał być pomnikiem [KULISY]*, <https://www.newsweek.pl/polska/rotmistrz-pilecki-kulisy-powstawania-filmu-ktory-mial-byc-pomnikiem-polityki/w3fgb0w>.
- Kowalczyk K., *Polityka historyczna rządu RP na przykładzie działalności Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2015-2023)*, „Historia i Polityka” 2023, nr 45.
- Kruszyńska A., *MKiDN: odwołano Radę Polskiej Fundacji Narodowej*, <https://dzieje.pl/wiadomosci/mkidn-odwolano-rade-polskiej-fundacji-narodowej>.
- Kurpiewski P., *Historia na ekranie Polski Ludowej*, Gdańsk 2017.
- Kurpiewski P., *Święty Witold Pilecki wobec bezczelnego Tadeusza „Kosa” Kościuszki. Medialne dyskusje o filmach Kos i Raport Pileckiego z perspektywy politycznej i artystycznej recepcji*, „Images” 2025, nr 47.
- Laureaci konkursu scenariuszowego MKiDN, <https://pisf.pl/aktualnosci/laureaci-konkursu-na-scenariusz-filmu-fabularnego-z-zakresu-historii-polski/>.
- Leszczyński A., *II wojna światowa trwała pół wieku – według filmu wyprodukowanego przez IPN. Wyliczamy nadużycia*, <https://oko.press/ii-wojna-swiatowa-trwala-pol-wieku-wedlug-filmu-wyprodukowanego-ipn-wyliczamy-naduzycia>.
- Leszczyński A., *Sąd: propagandowy film IPN ma zniknąć z Muzeum II Wojny. Częściowe zwycięstwo historyków*, <https://oko.press/sad-propagandowy-film-ipn-nie-zwyciezeni-znika-z-muzeum-ii-wojny>.
- Łupak S., *Film o Pileckim. Ministerstwo kultury zmienia reżysera. Kto dokończy film i za jaką kwotę?*, <https://film.wp.pl/film-o-pileckim-ministerstwo-kultury-zmienia-rezysera-kto-dokonczy-film-i-za-jaka-kwote-6556444374042753a>.
- Łupak S., *Leszek Wosiewicz: Piotr Gliński chwalił mój film o Pileckim*, <https://film.wp.pl/leszek-wosiewicz-piotr-glinski-chwalil-moj-film-o-pileckim-6557526828173441a>.
- Minister Gliński na „ślubie Pileckiego”. Była nawet inscenizacja wesela, <https://tvn24.pl/polska/piotr-glinski-na-inscenizacji-slubu-rotmistrza-pileckiego-ra642335-ls3182300>.
- Minister Gliński świadkiem na ślubie Pileckiego, czyli rekonstrukcja kuriozalna, <https://www.newsweek.pl/polska/rekonstrukcja-slubu-rotmistrza-witolda-pileckiego-glinski-swiadkiem/1hh04w8>.

- Niezwycięzeni*, <https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/multimedia-1/filmy/91827,Niezwy-ciezeni.html>.
- Nijkowski L.M., *Polska polityka pamięci. Esej socjologiczny*, Warszawa 2008.
- Olszewski M., *Historia Roja. Nowa polityka historyczna w praktyce [KOMENTARZ]*, <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7%2C42699%2C19820579%2Chistoria-ro-ja-nowa-polityka-historyczna-w-praktyce-komentarz.html?>
- P. Gliński o filmie „Raport Pileckiego”: *chcę, żeby ten film pełnił funkcje edukacyjne*, <https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/p-glinski-o-filmie-raport-pileckiego-chce-zeby-ten-film-pełnil-funkcje-edukacyjne>.
- Pilecki wniebowzięty na koniu. Tym filmem PiS zamierzał pobić Niemców i podbić Holly-wood*, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/pilecki-wniebowziety-na-koniu-tym-filmem-pis-zamierzal-podbic-hollywood/bkcgtht>.
- Pilecki's Report (2023)*, https://www.boxofficemojo.com/title/tt11912616/credits/?ref=bo_tt_tab.
- Piotr Gliński, https://twitter.com/PiotrGlinski/status/1706306187002605954?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1706306187002605954%7Ctwgr%5Ebbe34f54c00bdd2e8d8d0e70ab3964f8aa6831c3%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fniezalezna.pl%2Flifestyle%2Fchlapi-polskim-kandydatem-do-oscaraglinski-to-był-faworyt%2F498857.
- Piotr Gliński: *demokracja w Polsce umarła. Ta władza jest dyktaturą*, <https://www.youtube.com/watch?v=I9PLn9DG3tw>.
- Plaskota T., NASZ WYWIAD. Leszek Wośiewicz, reżyser filmu o rotmistrzu Pileckim: *Chciałbym, żeby nasz film był porównywalny do wielkich światowych produkcji*, <https://wpolityce.pl/historia/382972-nasz-wywiad-leszek-wośiewicz-reżyser-filmu-o-rotmistrzu-pileckim-chciałbym-zeby-nasz-film-był-porównywalny-do-wielkich-swiatowych-produkcji>.
- Plaskota T., NASZ WYWIAD. Leszek Wośiewicz: *Wydawało się, że wszyscy czekają na film o Rotmistrzu Pileckim. Rzeczywistość jest jednak inna*, <https://wpolityce.pl/polityka/435931-wośiewiczwydawało-sieze-wszyscy-czekają-na-film-o-pileckim>.
- Polska historia na ekranach. Prawie 40 filmów historycznych w produkcji!*, <http://mkidn.gov.pl/pages/posts/polska-historia-na-ekranach.-prawie-40-filmow-historycznych-w-produkcji-9175.php>.
- Posłanka PiS Anna Sobiecka interweniuje u ministra w sprawie „Kleru”, <https://www.rp.pl/kosciol/art9628691-poslanka-pis-anna-sobiecka-interweniuje-u-ministra-w-sprawie-kleru>.
- Premier: *promocją Polski za granicą zajmie się Polska Fundacja Narodowa*, <https://dzieje.pl/aktualnosci/premier-promocja-polski-za-granica-zajmie-sie-polska-fundacja-narodowa>.
- Premiera filmu „Historia Roja”. *„Reżyser spłacił kredyt zaufania”*, <https://polskieradio24.pl/artykul/1589323,premiera-filmu-historia-roja-reżyser-splacil-kredyt-zaufania>.

Priorytet 2 Produkcja filmów fabularnych – Sesja 2/2019, <https://pisf.pl/dotacje/?pageId=11316>.

Priorytet 3 Filmy fabularne – Sesja 2/2018, <https://pisf.pl/dotacje/?pageId=11133>.

Priorytet 3 Filmy fabularne – Sesja 3/2018, <https://pisf.pl/dotacje/?pageId=11180>.

Producentka od Jamesa Bonda pracuje nad filmem o Pileckim. Prof. Marco Patricelli: Pilecki powinien stać się tak samo znany na świecie jak Schindler, <https://www.pap.pl/aktualnosci/producentka-od-jamesa-bonda-pracuje-nad-filmem-o-pileckim-prof-marco-patricelli-pilecki>.

Program Prawa i Sprawiedliwości 2019.

Pułzański T., *Czy Witold Pilecki zdemaskował Józefa Cyrankiewicza jako niemieckiego konfidenta w KL Auschwitz?*, <https://wiadomosci.wp.pl/czy-witold-pilecki-zdemaskowal-jozefa-cyrankiewicza-jako-niemieckiego-konfidenta-w-kl-auschwitz-6126038132177025a>.

Roxborough S., *Biopic on Polish Resistance Fighter Witold Pilecki Planned (Exclusive)*, <https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-news/feo-aladag-make-biopic-polish-resistance-fighter-witold-pilecki-1268012/>.

Sandecki M., *Zapadł prawomocny wyrok w sprawie Muzeum II Wojny Światowej. Końcowy film IPN będzie musiał zostać usunięty*, <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,29669524,jest-prawomocny-wyrok-w-sprawie-muzeum-ii-wojny-koncowy-film.html>.

Sesja 2/2021, <https://pisf.pl/dotacje/sesja-2-2021-3/>.

Sosnowski A., *NASZA RELACJA. Trzy wybitne dzieła, czyli inauguracja nowej polityki historycznej. Na sali Szczerski, Gliński, Kolarski... i marszałek Piłsudski*, <https://wpolityce.pl/polityka/275550-nasza-relacja-trzy-wybitne-dzieła-czyli-inauguracja-nowej-polityki-historycznej-na-sali-szczerski-glinski-kolarski-i-marszalek-pilsudski?>.

Spółki się buntują. Nie chcą już płacić na Polską Fundację Narodową, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/spolki-sie-buntuja-nie-chca-juz-placic-na-polska-fundacje-narodowa/qen5jsx>.

Zmiany w Muzeum II Wojny Światowej. „Wyczyścimy Myszki Miki”, <https://dorzeczy.pl/kraj/570537/wnuk-chcemy-przywrocic-pierwotny-ksztalt-wystawy-stalej-w-miiws.html>.

Stanowisko Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ws. pominięcia „Historii Roja” na Festiwalu Filmowym w Gdyni, <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/stanowisko-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego-ws.-pominięcia--historii-roja--na-festiwalu-filmowym-w-gdynii6524.php>.

Strategia na rzecz Odpowiedzianego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą na 2030), Warszawa 2017.

- Szcześniak A., „*Mogę sto godzin mówić, na co wydano pieniądze*”. *Gliński bronił Polskiej Fundacji Narodowej jak niepodległości*, <https://oko.press/gliniski-bronil-polskiej-fundacji-narodowej-jak-niepodleglosci>.
- Traba R., *Historia jako przestrzeń dialogu*, Warszawa 2008.
- Tutaj W., *Jak zdjąć bohatera z pomników?*, „Magazyn Filmowy” 2023, nr 9, s. 34.
- Urbańska M., *Filmowe zarządzanie pamięcią. Kino polskie 2005–2020*, Kraków 2022.
- Uroczysta Msza Św., orszak wraz z „parą młodą” i grupy rekonstrukcyjne. *Upamiętniono rocznicę ślubu Pileckich. ZDJĘCIA i WIDEO*, <https://wpolityce.pl/historia/292204-uroczysta-msza-sw-orszak-wraz-z-para-młoda-i-grupy-rekonstrukcyjne-upamiętniono-rocznice-slubu-pileckich-zdjecia-i-wideo>.
- USA: *Przedpremierowy pokaz filmu „Raport Pileckiego” w Muzeum Ofiar Komunizmu*, <https://dziennik.com/usa-przedpremierowy-pokaz-filmu-raport-pileckiego-w-muzeum-ofiar-komunizmu/>.
- Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej (Dz.U. 2019, poz. 50), art. 13.
- Wesele, <https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1257923>.
- Witek P., *Film historyczny jako „gatunek dwójakiego rodzaju”*. *Kilka uwag metodologicznych o „(nie)użyteczności” teorii genologicznej, w refleksji o filmie historycznym*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F – Historia*” 2011, nr 67.
- Witold Pilecki (1901–1948), <https://dzieje.pl/postacie/witold-pilecki-1901-1948>.
- Wyrażamy głębokie zaniepokojenie przeszkodami, na które napotyka produkcja filmu *Historia Roja*, czyli w ziemi lepiej słycać, <https://wpolityce.pl/polityka/116285-wyrazamy-glebokie-zaniepokojenie-przeszkodami-na-ktore-napotyka-produkcja-filmu-historia-roja-czyli-w-ziemi-lepiej-slychac?wersja=mobilna>.
- Zalewski J., *List Jerzego Zalewskiego do Prezydenta RP Andrzeja Dudy*, <http://jerzy-zalewski.pl/zdarzylo-sie-w-polsce/95-list-jerzego-zalewskiego-do-prezydenta-rp-andrzeja-dudy.html>.
- Zmiany w Polskiej Fundacji Narodowej*, <https://www.gov.pl/web/kultura/zmiany-w-polskiej-fundacji-narodowej>.